

زندگی نامه و کار های ادبی محمد حیدر ژوبل

محمد حیدر ژوبل یکی از ستاره گان برجسته ادبیات معاصر افغانستان است که در حوزه های نگارش، پژوهش، تاریخ ادبیات نگاری، نقد و ادبیات شناسی فعالیت های ارزشمندی انجام داده است. او در سال ۱۳۰۴ هجری خورشیدی در باغبان کوچه شهر کابل چشم به جهان گشود. در عقرب سال ۱۳۳۸ خورشیدی، پیش از آنکه از زحمات و جانفشانی های خود ثمره بردارد، به جاویدانگی پیوست. او از فامیل بزرگ ابوی بوده، زمانی هم آثار خود را بنام یوسفزی نشر کرده است. ثمره دوبار از دواج مرحوم ژوبل هفت فرزند از جمله سه پسر و چهار دختر است که فقط سه دختر آن فعلاً در قید حیات هستند. محمد حیدر ژوبل انسان آرام، مهربان، خوش سیما منور و روشنفکر، دارای اندیشه های متری جمهوری خواهانه، هوادار برابری اجتماعی بود. هم چنان خواستار دگرگونی بنیادی در دستگاه آموزش و پرورش آن زمان افغانستان بود.

محمد حیدر ژوبل تعلیمات خود را در لیسه امانی (نجات) به پایان رساند و پس از ختم دوره بکلوریا به اساس عشق و علاقه فراوان که به تحصیل در رشته ادبیات داشت، وارد دانشکده زبان و ادبیات دانشگاه کابل شد. پس از اتمام دوره لیسانس، مدتی به عنوان معلم ادبیات فارسی و تاریخ در لیسه نجات مشغول به کار شد. از سال ۱۳۲۷ تا پایان زندگی در دانشکده ادبیات کابل، تاریخ ادب و پژوهش و بررسی متون فارسی را درس میداد. زنده یاد ژوبل برای ادامه تحصیل به ایالات متحده امریکا/ نیوجرسی رفت و در ۱۳۳۱ ماستری خود را در رشته نقد ادبی و فلسفه از دانشگاه پرنتون آن کشور بدست آورد. او نخستین افغان بود که در این بخش به تحصیل پرداخته بود.

پس از بازگشت به میهن، محمد حیدر ژوبل مدیریت معروفترین مجله های علمی آن زمان در افغانستان (آریانا، عرفان و اخبار عرفانی) را بدوش گرفت. دوره مدیریت او در مجله آریانا، نشریه انجمن تاریخ افغانستان، از پربارترین دوره های کاری این مجله شمرده شده است که برای نخستین بار در افغانستان به درک علمی از تاریخ توجه شد و مباحث فلسفی آن به کاوش گرفته شد. بر علاوه بنابر تسلط ژوبل به زبان های انگلیسی، آلمانی و عربی در این دوره مقاله ها و نگاشته های خارجی به زبان دری ترجمه و در مجله آریانا به نشر می رسید که شخصیت های نامور دیگری چون علی محمد زهما و نجم الدین انصاری نیز در این رستا با ژوبل همکار بودند.

مجله آریانا- اول جدی ۱۳۳۸ نوشت: «بلی، محمد حیدر ژوبل ادیب تحصیل یافته و تربیت شده که مدتی مدیریت مجله آریانا را به عهده داشت با دل آکنده از عشق و آرزو از جهان رفت و با رفتن خود داغی در دل ادب دوستان نهاد ولی آثاری که از وی برجا ماند و میتواند بهترین گواه دانایی او باشد، در میان است، از هر ورق این آثار عشق به دانش، فرهنگ و میهن میدرخشد و نام او را زنده جاوید نگه میدارد.»

مجله عرفان نیز با درایت و دانش محمد حیدر ژوبل در آن زمان رنگ و جلوه خاص داشت. برای اولین بار در این مجله به مباحث علمی زبان شناسی و دستور زبان فارسی به گونه روشمند پرداخته شد.

هم چنان با پیریزی و دیدبانی گاهنامه *پوهنه* در چارچوب وزارت معارف، زمینه شگوفایی زبان پشتو را آماده ساخت.

دل‌های شکسته- عرفان قوس ۱۳۳۸ نوشت: «... مرحوم ژوبل از آوانی که پا به محیط مدرسه گذاشت دست به قلم برد و در هردو زبان (پشتو و دری) چیزها نوشت چنانچه مرحومی در هنگامیکه شاگرد لیسه نجات بود و بیش از سیزده سال نداشت مضامین و اشعاری به زبان های پشتو و دری تهیه میدید و با نشریه ادبی آنوقت *مجله کابل* همکاری قلمی مینمود. ...»

محترم محمد شاه و اصف باختری زنده یاد محمد حیدر ژوبل را شخصیت چند بعدی خطاب کرد. ژوبل بنابر دلچسپی و درایت که به هنر از خود نشان داد، به سمت مدیریت عمومی روابط فرهنگی ریاست مستقل مطبوعات تعیین گردید. او در عقرب ۱۳۳۸ با شماری از دست اندرکاران هنر برای بازدید نهاد های فرهنگی جمهوری متحد عربی، به مصر و لبنان سفر کرد، با تأسف زنده برنگشت.

مثل اینکه محمد حیدر ژوبل می دانست که حیات علمی او بسا کوتاه خواهد بود (صرف ده سال) به همین دلیل او در جریان ده سال به اندازه یک عمر برای ادبیات، تاریخ و فرهنگ کشور کار کرد و برخی از ماندگارترین آثار را آفرید. این همه کار ارزشمند در چنین سنی ظرفیت، استعداد و پشت کاری وافر میطلبد.

محمد حیدر ژوبل نخستین مورخ ادبی معاصر افغانستان است که تاریخ ادبیات نویسی را خلاف روال معمول در روزگارش که به تذکر نگاری شبیه بود، بصورت علمی و روشمند آغاز کرد. کتاب (تاریخ ادبیات افغانستان) به عنوان تاریخ ادبیات فارسی به شیوه علمی مدرن شناخته می شود. هرگاه کتاب تاریخ ادبیات مرحوم ژوبل را بخوانید به اهمیت کار بزرگ و توانایی عظیم فکری او پی خواهید برد.

مقاله های ارزشمند و روشنگرانه تحقیقی و ادبی محمد حیدر ژوبل بیشتر زیب صفحات مجله های عرفان، آریانا، ادب اصلاح، انیس و برخی از شماره های سالنامه کابل بوده اند. نوشته های قلمی و دستنویسهای گرد آوری گردیده ولی چاپ نشده، دست آورد های پربار زندگی او بود.

کتاب های مغتنم ذیل از وی به نشر رسیده است:

تاریخ ادبیات افغانستان ۱۳۳۶

زبان فارسی و روش تدریس نوین و مؤثر آن ۱۳۳۶

نگاهی به ادبیات معاصر افغانستان ۱۳۳۷

اعجاز قرآن ۱۳۲۷

روانشناسی جوانان ۱۳۳۲
ادبیات در خلال روانشناسی و تاریخ ۱۳۳۲
ده ها مقاله تحقیقی در مجله های آریانا، ادب و عرفان میان سالهای ۱۳۲۲ الی ۱۳۳۸

هجری شمسی

نقد ادبی و روابط آن با تاریخ ادبیات ۱۳۳۲
برگذاری روز ملل متحد در کابل ۱۳۳۶
نمونه های ادبیات افغانستان از رودکی تا بیتاب ۱۳۳۵
نردبان آسمان، شرح احوال و آثار مولانا جلال الدین بلخی، به یادبود هفت صدمین سالگرد وصال او ۱۳۳۶
یاد بیدل، به مناسبت روز عرس بیدل در سالهای ۱۳۳۵ و ۱۳۳۶ در مجله عرفان به نشر رسیده است.
هنر در افغانستان
هنر تاجکستان شوروی
معرفی هنرمندان چینیایی
رباعیات شیخ أبو سعید ابی الخیر
آثار و افکار خواجه عبدالله انصاری که در سالهای ۱۳۳۵ و ۱۳۳۶ در مجله عرفان به نشر رسیده است.
داستندهای لایخوار و سنایی، بی بی مهروکه برنده جایزه بهترین داستان سال ۱۹۵۸ گردیده است.
مهرگان نامه

سایر آثار نویسنده:

دپشتو لوست ۱۳۱۷
گرامر زبان فارسی گرامر زبان پشتو ۱۳۲۶
د پشتو یوسل او یو توکی
لامبو په مینه
شراره احساسات
د غرب د ادبیاتو مرغلری ۱۳۲۴ - ۱۳۱۶
بین دو جنگ ۱۳۲۳
فابریکه قند ۱۳۲۳
در ابشار زندگی ۱۳۲۲
مفعوم فلسفه ۱۳۲۴
زبان پشتو فیلولوژی ۱۳۲۴
ناله نی ۱۳۲۵
آفرینش عالم ۱۳۲۴
تاثیر تمدن یونان بر مدنیت های باستانی ۱۳۲۶
انواع فلسفه - تاریخ ۱۳۲۶

در مورد این آثار توضیح نشده که این آثار رساله های مستقل اند یا نوشتنهای/داستانهای کوتاه و یا شعر ، زیرا نویسنده قریحه شعری هم داشت. قطعه شعر ژوبل به زبان پشتو به مناسبت استرداد استقلال افغانستان در جزوه آزادی سال ۱۳۳۵ به نشر رسیده است.

روانش شاد و یادش ماندگار!

تهیه کننده: دیپلوم انجنیر فرشید ژوبل